

Agrarisch actieplan

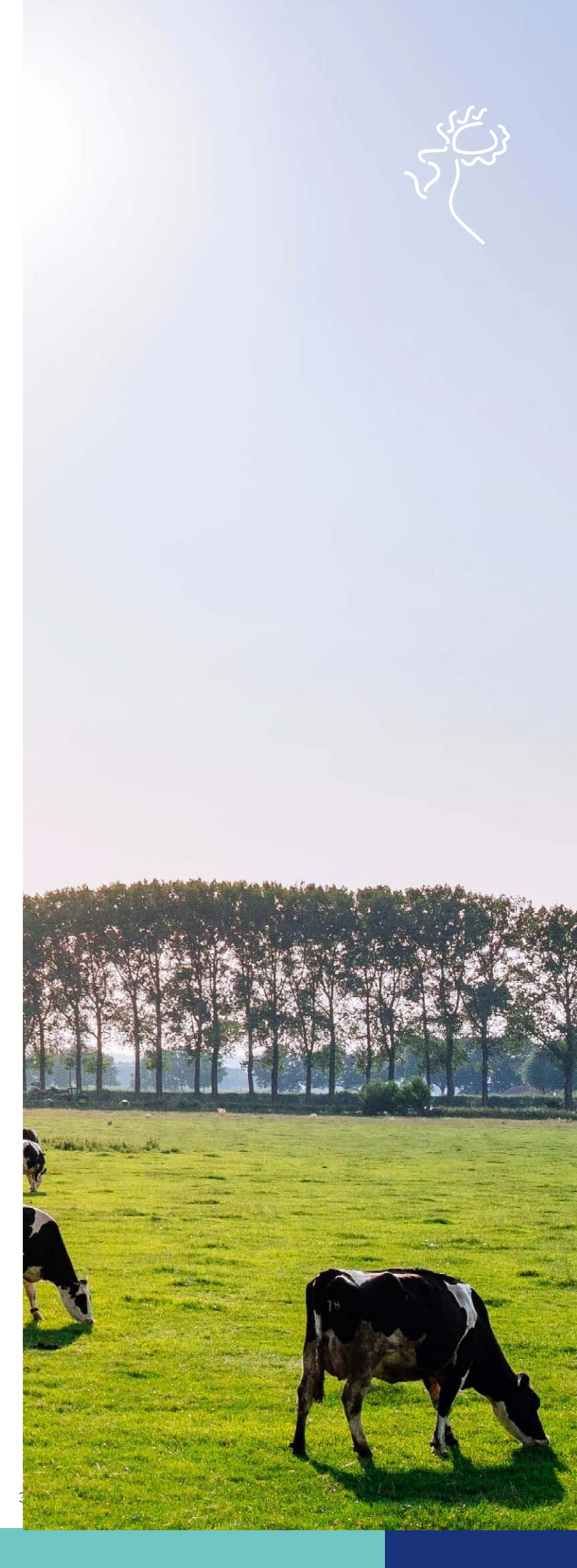
Uut Helderu

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Samenvatting	4
3	Uitgangspunten	5
4	Procesbeschrijving	6
5	Achtergrond	7
5.1	Terugblik bestaande beleidsnotities	7
5.1.1	Natuurlijk avontuurlijk	7
5.1.2	Beleid nieuw buitengebied	7
5.2	Agrarisch overleg	7
5.3	Achtergrondinformatie agrarische sector	7
5.3.1	Onderzoek agrarische sector gemeente Hellendoorn	7
5.4	Uitkomst buurtschap bijeenkomsten	8
5.5	Erfcoaches	9
5.6	Ambitieplan Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal	9
5.7	Maatschappelijke opgaven	10
5.7.1	Stikstof	10
5.7.2	Natuur en biodiversiteit	11
5.7.3	Klimaatadaptatie en water	12
5.7.4	Wonen	12
5.7.5	Ondermijning	13
5.7.6	Regionale Energie Strategie	13
5.8	Sociaal-emotionele aspecten.	13
5.9	Recreatie & toerisme	14
6	Strategie en actieplan	15
6.1	Verbinding en ondersteuning	15
6.2	Natuur en biodiversiteit	18
6.3	Klimaatadaptatie en water	20
6.4	Duurzame energie	20
6.5	Stikstof	21
6.6	Boer burger verbinding, korte ketens en toerisme	22
7	Tijdelijk actieplan	24
8	Financiering	25
8.1	Risicoparagraaf	25
8.1.1	Stikstof	25
8.1.2	Erfcoaches	25
8.1.3	Agrarische zaken	25

1 Inleiding

Dit agrarische actieplan is de eerste agrarische nota die de gemeente presenteert en onderschrijft daarmee het belang van deze sector. De problematiek in Nederland is groot en complex. De sector heeft in het verleden al veel ondernomen om aan maatschappelijke eisen te voldoen. Desondanks staat zij aan de vooravond van een grote transitie. Gemeente Hellendoorn wil agrarische ondernemers in deze moeilijke tijd ondersteunen en faciliteren, zodat een vitaal platteland behouden kan blijven.

Er zijn enorm veel (maatschappelijke) thema's die op dit moment spelen. De één met een grotere impact dan de ander, maar ze zijn allemaal van belang. Met dit actieplan is geprobeerd deze thema's overzichtelijk weer te geven inclusief de noodzakelijke achtergrondinformatie. Vervolgens zijn de daaraan gekoppelde acties in volgorde van prioritering opgenomen voor een periode van vijf jaar.

Op het moment van schrijven van dit actieplan is de kabinetsformatie nog in volle gang en is nog niet duidelijk welke gereedschappen ingezet worden om bijvoorbeeld de stikstofdepositie terug te dringen. De keuzes uit Den Haag zijn van grote invloed op de agrarische sector. Wanneer de landelijke politiek meer duidelijkheid geeft, zullen onze inzet en acties daarop worden aangepast. Dit actieplan moet dan ook als een dynamisch plan gezien worden.

2 Samenvatting

Eind 2020 is, in opdracht van gemeente Hellendoorn, het onderzoek agrarische sector gemeente Hellendoorn uitgevoerd. Dit onderzoek vormt het uitgangspunt van dit actieplan. Dankzij buurtschapbijeentkomsten was er ruimte voor een open gesprek met onze agrarische ondernemers. Wat speelt er in de sector en op welke manier kan de gemeente Hellendoorn ondersteunen?

De agrarische sector staat onder grote druk. Thema's als de stikstofcrisis, natura2000 gebieden, het ambitieplan NP Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal, de beschikbaarheid van grond, negatieve beeldvorming in de media, klimaatadaptatie, regionale energie strategie, toenemende burgerbewoning van het buitengebied en bedrijfsopvolging zijn belangrijke thema's. Het negatieve toekomstperspectief dat veel boeren voor hun bedrijf zien in combinatie met de negatieve beelden in de media over boeren in het algemeen zijn voor veel agrarische ondernemers zorgwekkend. Juist door hun passie voor hun bedrijf, dat een manier van leven is. Al jaren neemt het aantal agrarische bedrijven af en de verwachting is dat er in steeds hoger tempo agrarische bedrijven beëindigd zullen worden.

Bijna 60% van Hellendoorns buitengebied is in gebruik door de landbouw. De landbouw is daarom voor een groot deel bepalend hoe ons landelijkgebied er uitziet. De landbouw is tevens een belangrijk onderdeel van de lokale economische motor en ondersteunt zo ook het behoud van vitale dorpskernen.

Als lokale overheid kunnen wij de landelijke en zeker de mondiale problemen niet oplossen. Wat we wel kunnen, is het ondersteunen en faciliteren van onze agrariërs in deze moeilijke tijd, zodat zij hun bedrijf kunnen voortzetten en/of een transitie kunnen maken. Ook kunnen we begeleiding bieden als boeren vrijwillig besluiten hun bedrijf te beëindigen.

Deze ondersteuning krijgt vorm in concrete acties die aan de orde komen in hoofdstuk 6, en zijn gecategoriseerd in onderstaande thema's:

- Verbinding & ondersteuning
- Natuur & biodiversiteit
- Water en klimaatadaptatie
- Duurzame energie
- Stikstof
- Boer- burgerverbinding, korte ketens en toerisme

3 Uitgangspunten

De Nederlandse agrarische sector is de op twee na grootste landbouwexporteur ter wereld. Onze boeren produceren gezond en veilig voedsel voor een lage prijs. Dat is ook van grote waarde voor Nederland zelf en onze eigen gemeente. Desondanks staat de agrarische sector onder druk. Ook op het grondgebied van de gemeente Hellendoorn speelt een aantal samenhangende opgaven waar de komende decennia vorm aan moet worden gegeven en waar boeren direct mee te maken krijgen zoals:

- **Terugbrengen van de emissie van milieubelastende stoffen**
- **Inpassen van grote ruimteclaims vanuit de klimaat-, landbouw-, voedsel- en energietransitie**
- **Stimuleren van de agrarische economie, ruimte voor (nieuwe) verdienmodellen**
- **Behoud en ontwikkeling van waardevolle natuur en landschap, erfgoed, beleefbare historie en het bijbehorende toeristische product**
- **Zorgvuldig omgaan met grondstoffen en productiefactoren**

Uit het genoemde onderzoek agrarische sector gemeente Hellendoorn blijkt dat er al jaren een neergaande trend in het aantal agrarische bedrijven is te zien, die zich naar verwachting zal doorzetten in de toekomst. Stallen en schuren komen leeg te staan. Zonder goede invulling liggen verloedering van het buitengebied en ondermijning op de loer.

Hoe kunnen wij als gemeente Hellendoorn de agrarische sector en daarmee samenhangend het buitenbied ondersteunen, zodat leegloop en verloedering voorkomen wordt? Hoe behouden wij een vitaal buitengebied?

Een vitaal buitengebied is een ingewikkelde puzzel. Die puzzel kan alleen gemaakt worden door een integrale aanpak van de volgende thema's:

- Natuur en Biodiversiteit
- Klimaatadaptatie en water
- Regionale Energiestrategie
- Stikstofdossier
- Recreatie & Toerisme

Door het combineren van deze thema's en bijbehorende stakeholders met elkaar in contact te brengen, kunnen we zoeken naar gezamenlijke kansen, waardoor ook de agrarische sector toekomstperspectief krijgt.

Hoe dat toekomstperspectief eruitziet, zal voor elk agrarisch bedrijf anders zijn. Elk bedrijf is anders, elke ondernemer en elke situatie is anders. Dit vraagt om een gebiedsgerichte, lokale en persoonlijke aanpak, zodat agrarische ondernemers zich ondersteund en gewaardeerd voelen. De uitkomst van die ondersteuning kan voor elk bedrijf anders zijn. Te denken valt aan o.a. het optimaliseren van bedrijfsprocessen passend binnen de opgaven, zoeken naar een (nieuw) verdienmodel, samenwerkingsverbanden stimuleren maar ook ondersteuning bieden bij vrijwillige bedrijfsbeëindiging.

4 Procesbeschrijving

Eind 2020 is, in opdracht van gemeente Hellendoorn, het onderzoek agrarische sector gemeente Hellendoorn uitgevoerd. Dit onderzoek vormt het uitgangspunt van dit actieplan.

Een gedragen beleid start van onderop. In samenwerking met de erfcoaches zijn acht kleinschalige buurtbijeenvakomsten georganiseerd. Die zijn gehouden op agrarische bedrijven in de betreffende buurtschap. De uitkomsten van het onderzoek naar de agrarische sector in onze gemeente zijn teruggekoppeld aan de boeren, met de vraag of zij zich hierin herkennen. Er is gesproken over de huidige stand van zaken, maar ook over de toekomst van hun bedrijven en de sector. Het persoonlijke contact heeft geresulteerd in een goede verstandhouding tussen beleidsmedewerker en boeren, het begin van en constructieve samenwerking om de uitdagingen aan te gaan.

Ook is de erfcoaches een podium geboden om hun diensten toe te lichten. Door het invullen van een interesselijst konden boeren gericht aangeven over welke thema's zij nader geïnformeerd willen worden, zoals het Ambitieplan Nationaal Park Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal, natuur inclusieve landbouw, ondermijning, asbestsanering etc.

Om de opgaven binnen de agrarische sector breder onder de aandacht te brengen is er op vrijdag 10 september 2021 een werkbezoek voor de raad georganiseerd, waarbij raadsleden vijf verschillende agrarische bedrijven bezochten. Bij elk bedrijf gaf een gastspreker meer inzicht in de problematiek binnen de agrarische sector, maar werd er ook aandacht besteed aan innovatie en de toekomst van de sector.

We zijn gestart met het in kaart brengen van alle maatschappelijke vraagstukken die een relatie hebben tot de agrarische sector en waar de agrarische sector een deel van de oplossing zou kunnen bieden. Hiervoor is gebruik gemaakt van diverse tafels en overlegstructuren:

- Gebiedsgerichte aanpak stikstof (GGA)
- De Groene Metropool
- Bestuurlijk overleg en Programmteam Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal

5 Achtergrond

5.1 Terugblik bestaande beleidsnotities

5.1.1 Natuurlijk avontuurlijk

De omgevingsvisie Hellendoorn, Natuurlijk Avontuurlijk, vastgesteld in 2012, bevat een brede visie op de toekomst en vormt het kader van alle ruimtelijke ontwikkelingen. De visie bestaat uit drie lagen; de identiteit, de context en de kernvisie.

5.1.2 Beleid nieuw buitengebied

In juni 2020 is het Beleid Nieuw Buitengebied vastgesteld. Met deze beleidsregels wordt richting gegeven aan de toekomstige ontwikkeling van het buitengebied, maar wordt ook een doorkijk geboden naar een passende werkwijze in de geest van de Omgevingswet. De komende Omgevingswet is mede de aanleiding om het beleid "Nieuw Buitengebied" op deze manier uit te werken en in te gaan zetten. In de geest van de Omgevingswet denkt de gemeente Hellendoorn in geval van plannen voor gewenste ontwikkelingen nu nog meer vanuit "Ja, mits", dan vanuit "Nee, tenzij".

5.2 Agrarisch overleg

Via een bestaand periodiek agrarisch overleg met voorzitters en leden van LTO West Twente en LTO Salland worden zowel bestuurlijk als ambtelijk actuele thema's besproken. Dit contact verloopt goed en het is wenselijk om te continueren.

5.3 Achtergrondinformatie agrarische sector

5.3.1 Onderzoek agrarische sector gemeente Hellendoorn

Uit het genoemde onderzoek is een aantal aanbevelingen voortgekomen.

- Besteed doorlopend aandacht besteden aan de sociaal-emotionele aspecten bij individuele boeren. De erfbetreders spelen daarbij een belangrijke (signalerende) rol, maar ook de gemeente heeft hierbij een rol (maatschappelijke ondersteuning).
- Zorg voor lobby richting de landelijke overheid ten aanzien van regelgeving, al dan niet gezamenlijk met andere gemeenten (b.v. Regio Twente).

Ondersteun en/of organiseer gebiedsprocessen, waarmee vraagstukken en (dreigende) knelpunten met betrekking tot bijvoorbeeld water- en grondbeschikbaarheid actief kunnen worden opgelost. Besteed daarbij ook aandacht aan het borgen van (financiële) zekerheden op de korte én lange termijn voor agrarisch ondernemers, zodat voor hen nieuwe verdienmodellen ontstaan. In deze gebiedsprocessen wordt samengewerkt met alle belanghebbenden aan het oplossen van problemen.

- Onderzoek, om tegemoet te komen aan de vraag van de agrarisch ondernemers naar advies over vernieuwing en innovatie in de sector, op welke manier de gemeente Hellendoorn hier een bijdrage aan kan leveren, bijvoorbeeld in regionaal verband.
- Stel een gemeentelijk account/beleidsmedewerker/coördinator agrarische zaken. Informeer actief over gemeentelijk beleid voor het landelijk gebied, waaronder het bestemmingsplan buitengebied. Communiceer richting agrariërs helder waar de gemeente over gaat, invloed op heeft en waar de gemeente niets kan doen.
- Breng doorlopend of met enige regelmaat de erfcoaches onder de aandacht.
- Besteed aandacht en tijd aan de verdere communicatie en dialoog met agrarisch ondernemers over het ambitieplan Nationaal Park Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal. Daarbij moet ervoor worden gewaakt dat individuele agrariërs goed worden bereikt.
- Onderzoek samen met agrarisch ondernemers in hoeverre en op welke manier de energietransitie en een natuurlijke omgeving kunnen bijdragen aan de transitie richting toekomstbestendige landbouw met nieuwe verdienmodellen voor de agrariër.
- Leg een zinvolle relatie tussen duurzame energie en agrarische belangen: focus op zon op daken en windmolens; geen zonneparken. Wel speciale aandacht voor de communicatie en het besluitvormingsproces. Initiatieven voor grote windmolens veroorzaken in gemeenschappen spanningen en leiden tot onrust en tweespalt tussen voor- en tegenstanders.
- Investeer in verbreding, korte ketens en verdienmodellen. Stimuleer en neem deel aan trajecten/projecten waardoor het voor agrariërs eenvoudiger wordt producten rechtstreeks aan consumenten te leveren, bijvoorbeeld via lokale supermarkten.
- Stimuleer en organiseer – al dan niet periodiek - onderling contact tussen en afstemming met diverse erfbetreders, eventueel ook met raadsleden. De gemeentelijk accountmanager voor agrarische aangelegenheden zou hierbij een goede rol spelen kunnen spelen.

- Benut de grote mate van onderlinge cohesie van agrariërs in de verschillende dorpen en buurtschappen in de gemeente Hellendoorn. De cohesie vormt een goede basis voor het opzetten van samenwerkingsprojecten, bijvoorbeeld op het terrein van kringlooplandbouw en energie. De gemeente zou belangstellenden hiervoor bij elkaar kunnen brengen.

5.4 Uitkomst buurtschap bijeenkomsten

Om in beeld te krijgen wat er leeft en speelt zijn buurtbijeenvakomsten georganiseerd. Laagdrempelige en kleinschalige bijeenkomsten, per buurtschap, waar ruimte was voor een open gesprek rond de vragen wat er speelt en hoe de gemeente Hellendoorn daarbij kan ondersteunen? Deze bijeenkomsten zijn over het algemeen goed ontvangen door de agrarisch ondernemers. Onderstaande thema's kunnen gezien worden als rode draad die in elke bijeenkomst naar voren kwam.

- Gebrek aan duidelijkheid over (landelijke) wet- en regelgeving.
- Gebrek aan lange termijn visie en beleid, zodat bedrijfsvoering daarop kan worden aangepast.
- Gebrek aan verdienmodellen en daarmee toekomstperspectief.
- De nabijheid van Natura2000 gebieden wordt als bedreigend gezien voor het voortbestaan van het agrarisch bedrijf.
- Het ambitieplan Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal is niet of onvoldoende bekend en wordt als het bekend is voornamelijk gezien als bedreiging.
- Er heerst veel wantrouwen richting (landelijke) overheid en natuurorganisaties.
- De toenemende burgerbewoning in het buitengebied baart zorgen.
- Duurzame energie wordt enerzijds gezien als kans (windenergie en zon op dak), anderzijds als bedreiging (zon op goede landbouwgrond).

Voor veel boeren is de nood hoog. Ze werken hard. De kosten lopen jaarlijks op terwijl de marktprijzen gelijk blijven. Door de huidige wet- en regelgeving is schaalvergroting, waardoor kosten gedrukt kunnen worden, steeds moeilijker. Veel boeren zijn al gestart met een nevenactiviteit, zoals zorg, huisverkoop van eigen producten, recreatie en toerisme e.a.. Die neventakken zijn nodig om de tekorten uit het agrarisch bedrijf op te vullen. Veel boeren zien echter graag een verdienmodel gebaseerd op alleen hun agrarisch bedrijf waardoor een neventak niet nodig is.

Op dit moment zien boeren nog geen verdienmodel voor het zogenoemde natuur-inclusief boeren of kringlooplandbouw. Ze missen een economische prikkel voor de lange termijn. Zij verwachten niet dat de consument meer gaat betalen voor producten uit natuur-inclusieve landbouw of kringlooplandbouw. Huisverkoop wordt gezien als een stimulans ter verbetering van de boer-burgerverbinding, slechts deels als neventak.

Tegenover het ambitieplan Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal heerst veel wantrouwen. Men is bang dat vrijwillige deelname niet echt vrijwillig is. Hoewel het compleet verschillende en onafhankelijke processen zijn, doen de berichten in de media over onteigening en het intrekken van vergunning hierbij geen goed. Er is grote twijfel of gelijkwaardige samenwerking mogelijk is met natuurorganisaties die een sterke lobby hebben richting landelijke en Europese overheid. Men heeft goede communicatie over het plan gemist en heeft het idee niet vanaf het begin van het proces betrokken te zijn.

Agrarische ondernemers zien wel oplossingen als boeren centraal staan in het oplossen van genoemde maatschappelijke thema's waarbij betaald wordt voor ecologische diensten en samenwerkingen ontstaan met andere sectoren op basis van gelijkwaardigheid.

Verschuiven van de aanwezigheid zien wel mogelijkheden en willen denken in kansen door te verbinden. Deze boeren wordt gevraagd deel te nemen aan een plusgroep, waarin zij mee kunnen denken hoe bepaalde thema's handen en voeten kunnen worden gegeven.

5.5 Erfcoaches

Op dit moment zijn twee erfcoaches binnen onze gemeente actief. Zij worden gefinancierd door provincie Overijssel. Iedereen met een erf in het buitengebied, kan de hulp inschakelen van de erfcoach die onafhankelijk advies geeft over de ontwikkeling van dat erf. Zij schuift aan tafel om met de eigenaar en zijn of haar gezin te sparren of te begeleiden bij de vragen, ideeën, problemen die zij hebben ten aanzien van de toekomst van hun bedrijf, hun erf of zichzelf persoonlijk. Zij zijn het eerste aanspreekpunt voor allerlei thema's o.a. biodiversiteit, wonen, stikstof, kringlooplandbouw, natuur-inclusieve landbouw, (mantel)zorg, asbest, sloop, transformatie, verbreding, persoonlijke ontwikkeling. Ze staan als neutrale onafhankelijke partner naast de erfeigenaar. Hun diensten zijn voor de erfeigenaar kosteloos.

De ambtelijke lijntjes met de erfcoaches zijn kort. De contacten over diverse erven verlopen goed. Daarnaast vindt er maandelijks afstemming plaats. Eens per jaar wordt een evaluatiemoment gepland. De genoemde buurtschapbijeenkomsten zijn samen met de erfcoaches georganiseerd, zodat ook hun diensten meer bekendheid hebben gekregen. Door hun brede netwerk, ervaring en kennis vormen de erfcoaches een belangrijke schakel tussen beleid en praktijk.

Samen met de erfcoaches wordt gewerkt aan:

- Stimuleren en organiseren van onderling contact agrariërs en erfbetreiders.
- Aandacht en tijd besteden aan de energietransitie en een natuurlijke omgeving, zodat die kunnen bijdragen aan de transitie richting toekomstbestendige landbouw.
- Ondersteuning van gebiedsprocessen, met aandacht voor verdienmodellen voor agrariërs en financiële zekerheden op korte en lange termijn

Naar verwachting zal de vraag naar de inzet van de erfcoaches steeds groter worden. Enerzijds door de inzet op de transitie van de landbouw, d.m.v. het verkennen van (nieuwe) verdienmodellen en anderzijds door een toename van het aantal stoppende ondernemers, waarbij erfcoaches een belangrijke ondersteuning kunnen bieden.

5.6 Ambitieplan Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal

Het Ambitieplan Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal (verder: NP SH & TR) stelt zich tot doel het bestaande 'Nationaal Park' uit te bouwen naar een Nationaal Park van topklasse waar bescherming en verbetering van de waarde en beleving van natuur- en landschap enerzijds en toekomstgerichte landbouw, vrijetijdseconomie en vitale dorpen anderzijds hand in hand gaan. Met als doel om dit waardevolle gebied, gebaseerd op de gezamenlijke identiteit van het Centraal Sallands Heidelandschap, op termijn over te dragen aan de volgende generaties, zodat zij ook in dit natuurlijke en toekomstbestendige landschap kunnen leven, wonen, werken en recreëren.

Daarvoor worden de volgende middelen ingezet:

1. Kwaliteit natuur, ruimte en beleving verhogen
2. Bijdragen aan transitie voor landbouw, energie en klimaat zichtbaar maken
3. Aantrekkingskracht verhogen
4. Verbinding natuur & samenleving versterken
5. Een sterke merk- en marktpositie in Nederland bereiken

De samenwerkende partners van de netwerkorganisatie NP SH & TR, waaronder LTO Noord Salland en West Twente LTO Noord onderzoeken hoe dit streefbeeld vertaald en toegepast kan worden.

5.7 Maatschappelijke opgaven

5.7.1 Stikstof

Op 29 mei 2019 deed de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak in een zaak waarin natuurvergunningen zijn verleend op basis van het Programma Aanpak Stikstof (ECLI:NL:RVS:2019:1603). Daarmee ging het Programma Aanpak Stikstof (PAS) van tafel. Dit had en heeft tot gevolg dat alles wat leidt tot extra stikstofuitstoot verantwoord moet worden via vergunningverlening door de provincie. Er bestond op dat moment geen juist beleid voor deze vergunningverlening. Vanaf het najaar 2019 was er weer de mogelijkheid om vergunningen te verlenen op basis van interne- en externe saldering.

Per 1 juli 2021 is de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering in werking getreden. Deze wet regelt onder meer drie per vijf jaar strenger wordende resultaatverplichtingen voor stikstofreductie.

- Het percentage van het areaal van de voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden waarop de depositie van stikstof niet groter is dan de hoeveelheid in mol per hectare per jaar waarboven verslechtering van de kwaliteit van die habitats niet op voorhand is uit te sluiten, bedraagt:
 - a. in 2025: ten minste 40%;
 - b. in 2030: ten minste 50%;
 - c. in 2035: ten minste 74%.
- De in het eerste lid bedoelde omgevingswaarden zijn resultaatverplichtingen

Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof (GGA)

In Nederland ligt een stevige taak om de neerslag van stikstof in Natura 2000-gebieden terug te dringen en de kwetsbare natuur te herstellen. Tegelijkertijd wil men de economische ontwikkeling behouden en versterken. Er wordt gewerkt aan oplossingen die de vergunningverlening in de landbouw, (woning)bouw, infrastructuur en andere projecten op korte termijn weer mogelijk maken.

Voor de lange termijn wordt geïnvesteerd in onder meer natuurherstel en verduurzaming van de landbouw en in samen zoeken naar nieuwe verdienmodellen die bijdragen aan maatschappelijke opgaven op het gebied van klimaat-

verandering en biodiversiteitsherstel. Zo wordt de leefbaarheid en sociaaleconomische ontwikkeling op het platteland behouden.

Dit wordt gedaan in zes gebieden, waar vertegenwoordigers van agrarische en niet-agrarische bedrijven, natuur- en milieuorganisaties, gemeenten waterschappen en overige gebiedspartners met elkaar in gesprek gaan. Deze gesprekken zijn inmiddels afgerond. De uitkomsten zijn samengevat:

Doelen:

- Robuustere natuur
- Uitvoering geven aan inrichtingsplannen Natura2000
- Ontwikkelingsruimte creëren en toekomstperspectief
- Landelijke bronmaatregelen
- Toekomstbestendig Overijssel
- Slimme combinaties met verdienmodel

Binnen onze gemeente vormen de Natura2000 gebieden Sallandse Heuvelrug, Boetelerveld en het Wierdenseveld stikstof gevoelige natuur. Het Wierdenseveld en Boetelerveld zijn door de aanwezigheid van herstellend hoogveen het meest kwetsbaar. In alle gebieden wordt op dit moment de kritische depositiewaarde overschreden. Ook door autonome ontwikkeling in de toekomst is de verwachting dat in 2030 de norm nog steeds overschreden zal worden. De Sallandse Heuvelrug is minder stikstofgevoelig, door de overvloedige aanwezigheid van droge heide, die beter bestand is tegen stikstofdepositie.

Op het moment van schrijven van dit actieplan is de kabinetsformatie nog in volle gang en is nog niet duidelijk welke gereedschappen ingezet worden om de stikstofdepositie terug te dringen.

5.7.2 Natuur en biodiversiteit

Biodiversiteit is een paraplueterm voor alle verschillende soorten binnen een bepaald gebied. Variatie is belangrijk voor het evenwicht in de natuur: omdat er verschillende soorten zijn, blijft de natuur in evenwicht. Biodiversiteit zorgt voor schoon water, vruchtbare grond en een stabiel klimaat. Het levert ook voedsel en grondstoffen voor huisvesting, kleding, brandstof en medicijnen. Deze natuurlijke hulpbronnen zorgen dat we kunnen bestaan.

De huidige mondiale inspanningen zijn onvoldoende om de achteruitgang van biodiversiteit te stoppen. Ingrijpende en fundamentele maatschappelijke veranderingen zijn nodig om het biodiversiteitsverlies een halt toe te roepen en de

natuur te herstellen. In mei 2019 luidde het Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES) de noodklok. Als we zo doorgaan, dreigt de komende decennia een miljoen planten- en diersoorten uit te sterven.

Het ministerie van LNV en de gezamenlijke provincies hebben het ambitiedocument Nederland Natuurpositief opgesteld. Daarin wordt het ontwikkelen van kringlooplandbouw gezien als één van de middelen om natuur en biodiversiteit te stimuleren.

Het ministerie verstrekt diversie subsidies om natuur- en landschapsbeheer door agrariërs te stimuleren. Daarnaast zijn er marktpartijen die een hogere prijs bieden wanneer agrarische producten op een duurzame manier geproduceerd zijn. Het keurmerk On the Way to Planet Proof is daar een voorbeeld van.

Uit de buurtschapbijeentkomsten en keukentafelgesprekken die met agrariërs uit onze gemeente gevoerd zijn, blijkt dat veel agrariërs wel open staan voor een meer natuur-inclusieve bedrijfsvoering. Er zijn ook al veel boeren die daar al mee bezig zijn en de noodzaak ervan inzien.

Er bestaat echter nog geen goed verdienmodel voor de lange termijn van 10 jaar en meer. Er heerst ook veel wantrouwen ten opzichte van overheid en natuurorganisaties. Dat heeft deels te maken met 'oud zeer' rondom de Natura 2000-gebieden en plannen om natuurgebieden te verbinden. Door de enorme druk op grond, veroorzaakt door velerlei opgaven zoals de bossenstrategie, natuurontwikkeling, duurzame energie (op landbouwgrond), woningbouwopgave etc., is het moeilijk voor de agrarische sector om voldoende grond te bemachtigen om kringlooplandbouw mogelijk te maken.

5.7.3 Klimaatadaptatie en water

Waterbeschikbaarheid is een steeds groter thema. We hebben de afgelopen jaren veel droogte gekend. Dit heeft grote negatieve invloed op de landbouw en op de natuur. Te weinig water zorgt voor verdroging van grond en gewassen en daarmee voor inkomstenderving. Aan de andere kant zorgt te veel water ervoor dat het land niet meer bewerkbaar is. Hierin is het zoeken naar een juiste balans.

De eeuwige bron

Het plan 'De Eeuwige Bron' van Vitens betreft een nieuw concept om water te winnen. Het gaat om een integrale ruimtelijke visie voor gebieden op de hoge zandgronden, waarbij een gebied wordt ingericht rond een 'eeuwige

schone waterbron'. Een circulair en klimaatadaptief winconcept/watersysteem waarbij ook water beschikbaar komt voor landbouw en natuur.

Het concept heeft als pilotgebied de Sallandse Heuvelrug. Het betreft een 'waterlandschap' met stuwwallen als buffer voor wateropslag, natuur op de flanken, landbouw aan de voet.

In de ASV (Adaptieve strategie drinkwatervoorziening) is opgenomen dat het concept nader beschouwd dient te worden op werking en haalbaarheid.

Ambitie/belang gemeente Hellendoorn met Eeuwige Bron:

- een vitaal en toekomstbestendig landelijk gebied met ruimte en aandacht voor alle sectoren (landbouw, natuur, recreatie, wonen etc.),
- positieve bijdrage leveren in de vorm van het faciliteren van een duurzame drinkwaterwinning binnen het grondgebied van de gemeente,
- vanuit een integrale benadering koppelingen leggen naar de andere opgaven die spelen in het gebied (droogte, klimaatadaptatie, landbouwtransitie etc.).

NP SH & TR Proeftuinen toekomstig waterbeheer

Gemeente Wierden ontwikkelt samen met een actieve agrarische werkgroep een actieplan rondom waterbeschikbaarheid. Hiermee wordt op een integrale manier invulling gegeven aan de transitie naar een klimaat-adaptief watersysteem, waarmee de gevolgen van verdroging en klimaatverandering worden opgevangen. Het bovengenoemde plan De Eeuwige Bron wordt hierbij betrokken. Het proces is zo vormgegeven dat de beoogde proeftuinen, die zich nu in gemeente Wierden bevinden, ook uitgerold kunnen worden naar anderen gemeenten binnen het NP SH & TR.

5.7.4 Wonen

In de praktijk zien we dat bedrijfsopvolgers vaak geen goede woonplek vinden op het eigen erf. Bedrijfsopvolgers en ouders zitten samen in de maatschap. Ouders blijven steeds langer vitaal en werken ook op oudere leeftijd nog mee in het bedrijf. De bedrijfsgrootte bepaalt het aantal bedrijfswoningen dat toegestaan is, waarbij aangetoond moet worden dat zowel opvolger als ouder volwaardig meewerken in het bedrijf. De bouw van een tweede bedrijfswoning is daardoor niet altijd toegestaan. Wanneer dit wel toegestaan kan worden, is voor de erfbewoners de vraag wat er met het huis gebeurt op het moment dat ouders naar een zorgcomplex verhuizen of komen te overlijden. Op dit moment wordt nogal eens een oplossing gevonden d.m.v. inwoning, maar dat is niet altijd mogelijk.

De landbouwtransitie zou in de toekomst van invloed kunnen zijn op dit probleem. Wanneer agrarische bedrijven in omvang gaan krimpen, is het wellicht lastiger aan te tonen dat zowel opvolger als ouder volwaardig meewerken in het bedrijf. Omdat de landbouwtransitie nu nog geen vaste vorm heeft aangenomen kunnen we daar nog niet op inspelen. Toch is het goed om dit thema scherp te houden. Op dit moment wordt binnen de bestaande kaders met de erfgeigenaren meegedacht naar passende oplossingen voor dit probleem.

Door het teruglopende aantal agrarische bedrijven zien we steeds meer burgerbewoning in het buitengebied. De trend dat steeds meer 'westerlingen' naar het oosten van het land verhuizen is door de coronapandemie versterkt. Bij veel boeren leeft de angst dat er niet alleen fysiek steeds minder ruimte overblijft om te boeren, maar dat ook de veranderde samenleving in hun directe omgeving een negatief effect heeft op de 'ruimte' om te boeren. We koesteren ons 'noaberschap' en hopen dat dit in de toekomst niet verloren gaat. Boeren uiten hun zorgen over andere normen en waarden van burgers en vrezen voor een toename aan klachten over geluid- en stankoverlast.

5.7.5 Ondernijning

De agrarische sector is kwetsbaar door alle problematiek die in dit document geschetst wordt. Doordat steeds meer agrarische bedrijven worden beëindigd, komen steeds meer schuren en stallen leeg te staan. Deze combinatie zorgt voor aantrekkingskracht vanuit het criminele circuit. Uit de praktijk blijkt dat boeren benaderd worden voor de verhuur van hun stallen, waarbij zij soms oneigenlijk gebruik vermoeden. Binnen onze gemeente is al eens een hennepkwekerij in het buitengebied opgerold. We zullen dus in de toekomst onze aandacht moeten blijven richten op (mogelijke) ondernijning.

5.7.6 Regionale Energie Strategie

Gemeente Hellendoorn heeft in 2019 haar ambities voor het opwekken van duurzame energie vastgesteld. Van 2019 tot begin 2021 zijn werkgroepen in acht gebieden aan de slag gegaan om invulling te geven aan deze ambities. Voor deze werkgroepen is het Hellendoorns Energiewerkboek vormgegeven.

Dit energiewerkboek beschrijft de verschillende rollen en verantwoordelijkheden van de spelers binnen onze gemeentelijke grootschalige energieopgave en is geschreven als kader voor toekomstige initiatieven en energieprojecten

binnen onze gemeente. Door dit energiewerkboek wordt de ambitie van minimaal 50% lokaal eigendom en waar mogelijk versterken van onze ruimtelijke kwaliteit geborgd. Dit werkboek is bedoeld als aanvullende uitwerking van het bestaande energiebeleid.

Er zijn al boeren die zelfvoorzienend zijn in hun energiebehoefte, door zonnepanelen op daken. Maar andere boeren zijn terughoudend door verschillende oorzaken, zoals het niet kunnen leveren aan het net, angst voor onrust bij de dieren in de stal (lekstroom), de hoge investering in relatie tot de rendabiliteit, moeilijkheden met verzekering tegen brand. Onder agrariërs ontstaat steeds meer enthousiasme over het opwekken van windenergie. Enerzijds voor hun eigen energiebehoefte, anderzijds als verdienmodel. De agrarische sector staat in zijn algemeenheid negatief tegenover zonnepanelen op (goede) landbouwgrond. Bovendien staat zonnepanelen op landbouwgrond laag op de energieladder.

5.8 Sociaal-emotionele aspecten.

De agrarische sector heeft regelmatig te maken met grote veranderingen wat flinke bedrijfsmatige tegenslagen met zich kan meebrengen. Dit heeft zijn weerslag op de boer zelf maar ook op het gezin, de familie en op de directe omgeving zoals burens en betrokken organisaties. De agrarische sector staat in de top 10 van sectoren met relatief gezien de meeste suicides.

In de agrarische sector is het zoeken naar ondersteuning bij bedrijfsmatige ontwikkelingen gebruikelijk, maar voor het inzetten van psychosociale ondersteuning ligt dit vaak anders. Terwijl er al jaren signalen van zorg binnenkomen over de sociale en emotionele gevolgen van de economische problematiek voor boeren.

5.9 Recreatie & toerisme

Hellendoorn is een gemeente met een hoge attractieve waarde voor toeristen. De omgevingsvisie Natuurlijk Avontuurlijk geeft weer welke gebieden geschikt zijn voor recreatieve activiteiten en op welke manier die ingepast kunnen worden. Voor het agrarische gebied wordt gesteld dat niet-agrarische functies gekoppeld kunnen worden aan agrarische functies in functioneel of ruimtelijk opzicht. Een kans wordt gezien in het vergroten van de beleefbaarheid van agrarische activiteiten of van het agrarische bedrijf zelf.

6 Strategie en actieplan

Een aantal agrarische ondernemers is al ingesprongen op deze toeristische ontwikkelingen. Nevenactiviteiten zoals camperplaatsen, boerencampings, bezoekboerderijen en (streekproduct)winkeltjes, worden steeds meer gezien in onze gemeente.

Sinds 2020 ondersteunt gemeente Hellendoorn het initiatief Salland Boert en Eet Bewust. Deze stichting stimuleert de boer-burgerverbinding, of met andere woorden de verbinding tussen voedselproducent en -consument. Zij stimuleert boeren de dialoog aan te gaan waardoor burgers een eerlijk verhaal krijgen en boeren op hun beurt weten wat de consument belangrijk vindt. Dit moet leiden tot wederzijds begrip en waardering. De stichting doet dit door (neven)activiteiten van boeren te bundelen en te promoten en boerenexpedities te organiseren.

Eén van de aandachtspunten uit het NP SH & TR is de recreatiedruk te spreiden over het gehele gebied en niet alleen te concentreren op de toeristische 'hot spots'. Daarvoor worden (potentiële) bezoekers gewezen op de vele verschillende belevingsplekken die het gebied rijk is, ook de minder bekende deelgebieden.

Diverse maatschappelijke opgaven staan in relatie met de agrarische sector. Door het grote areaal, (bijna 60% van het buitengebied) dat de sector beslaat, kunnen agrariërs een belangrijke rol spelen in het oplossen van deze opgaven. Door als gemeente een stimulerende en verbindende positie in te nemen, kunnen voorwaarden gecreëerd worden opdat agrarisch ondernemers (nieuwe) verdienmodellen kunnen oppakken. Gezocht moet worden naar lange termijnbeleid, zodat de bedrijfsvoering hierop aangepast kan worden. Door het organiseren van stapeling van diverse (ecologische) diensten, nevenactiviteiten en samenwerkingsverbanden kan een serieuze nieuwe pijler onder de bedrijfsvoering worden gevormd.

Naast deze verbindende en stimulerende rol, kan de gemeente ondersteuning bieden in het traject naar vrijwillige bedrijfsbeëindiging. De inzet van onafhankelijke en kosteloze ondersteuning door erfcoaches is hier van groot belang. Het beleid Nieuw Buitengebied voorziet in instrumenten om veranderingen mogelijk te maken.

6.1 Verbinding en ondersteuning

Waar staan we op dit moment?

Op dit moment zijn agrarische ondernemers verbonden in diverse belangenorganisaties, vakbonden en productschappen. De bekendste is LTO, maar door allerlei (landelijke) ontwikkelingen zijn ook daar de lidmaatschappen teruggelopen. Van oudsher lopen de gemeentelijke contacten via de LTO. Dit contact is goed.

Waar willen we naar toe?

Voor een goede ondersteuning aan de agrarische sector is het nodig breder contact en verbinding te zoeken met zoveel mogelijk agrarische ondernemers, maar ook in relatie tot andere sectoren. Het is belangrijk om alle stakeholders, die kunnen bijdragen aan een positieve impuls voor de agrarische sector in beeld te brengen en te verbinden.

Waar staan we over vijf jaar?

Er is een communicatielijntje gevonden waarbij zoveel mogelijk agrarisch ondernemers bereikt worden, zonder te kort te doen aan de bestaande goed verlopende contacten, zoals met het LTO. Daarnaast is de agrarische sector ook bekend bij andere sectoren, zodat gezamenlijk gezocht wordt naar gemeenschappelijke belangen en kansen. Alle stakeholders zijn in kaart en worden bereikt.

Acties:

Onderstaande actiepunten staan in volgorde van prioritering:

1. Erfcoaches

Door de samenwerking met de erfcoaches te verstevigen en meer bekendheid te geven aan hun diensten, kan een betere ondersteuning gegeven worden aan de agrarische sector.

Naast de continue contacten over individuele erven is er maandelijks afstemming en zal jaarlijks een evaluatie plaatsvinden. Daarmee worden diensten en bestede uren beter in kaart gebracht.

 We starten hiermee in het derde kwartaal van 2021.

In de Perspectiefnota Overijssel is opgenomen dat het project "Toekomst gerichte erven", van waaruit de erfcoaches werkzaam zijn voor 2022 en 2023 wordt voortgezet, maar met een verlaging van het budget en daarmee vermindering van ureninzet van de erfcoaches. De erfcoaches zijn binnen onze gemeente van grote toegevoegde waarde. Hun belang en inzet wordt breed gedragen en gewaardeerd. Om die reden wordt op dit moment nagedacht over een Provinciaal plan van inzet voor de periode 2022- 2025, waarbij de verwachting is dat er een gemeentelijk bijdrage gevraagd zal worden. Zie paragraaf 6.1.2

 vierde kwartaal 2021

2. Buurtschapbijeenkomsten en plusgroep

Het jaarlijks organiseren van laagdrempelige (buurtschap-) bijeenkomsten waarbij agrariër en gemeente in gesprek blijven; wat is het afgelopen jaar gebeurd, waar staan we nu en welke zaken gaan in de toekomst spelen? Het open gesprek is hierbij heel belangrijk. Wat speelt er in de sector?

Waar kunnen wij als gemeente ondersteunen en faciliteren?

- Opzetten van een plusgroep met enthousiaste agrariërs vanuit de reeds georganiseerde buurtschapbijeenkomsten. Vierde kwartaal 2021
- Verkenning mogelijkheden tot opzetten van een werkgroep en/of platform vanuit genoemde plusgroep vierde kwartaal 2021 en vervolgens doorlopend
- Het organiseren van informatiebijeenkomsten en/of inspiratiebezoeken. Thema's voortkomend uit de vraag van de sector zelf.

 Eerste kwartaal 2021 en 2023

3. Netwerklunch De week van de ondernemer

Het organiseren van een netwerklunch in het kader van de week van de ondernemer, 15 t/m 19 november, op een agrarisch bedrijf. Ontmoeting tussen agrarische ondernemers en ondernemers uit andere sectoren. Leren van elkaar en komen tot gezamenlijke kansen.

 Vierde kwartaal 2021

4. NP SH & TR

Gebruik maken van de integrale aanpak en organisatie van het ambitieplan NP SH&TR i.s.m. deelnemende gemeenten, terrein behorende organisaties, waterschappen e.a. stakeholders. Het organiseren van stapeling van nieuwe beloningen voor boeren die werken aan natuur, landschap en biodiversiteit, zodat deze thema's een serieuze pijler onder de bedrijfsvoering kunnen worden. Hierbij gebruikmaken van de kennis en ervaring in Salland; Kracht van Salland, Salland Deal, Land van Waarde. Zie bijlage voor meer informatie.

 We starten in het vierde kwartaal van 2021 en vervolgens zal dit een doorlopend proces worden.

5. Nieuwsbrief

Voor het verstrekken van nieuws en informatie rondom thema's die de agrarische sector aangaan wordt een nieuwsbrief gemaakt, die periodiek per mail verstuurd wordt.

 Eerste kwartaal 2022 en vervolgens doorlopend

6. Sociaal-emotionele ondersteuning

Praten over emoties is bij veel mensen en ook bij boeren geen vanzelfsprekendheid. Omdat de sector veel zorgen kent, vormen boeren een extrariscogroep voor sociaal-emotionele problemen. Dit willen we ondervangen door verbinding te leggen met bestaande zorginstellingen en instanties waar emotionele ondersteuning wordt geboden. Bovendien willen we hulpverleners maar ook erfbetreders attent maken op signalen die er op kunnen wijzen dat er problemen spelen. Erfbetreders hebben een belangrijke signalerende functie.

Het is belangrijk boeren uit onze gemeente te betrekken bij het kiezen van een juiste aanpak, waardoor we de drempel verlagen om het gesprek aan te gaan. Door het samenbrengen van vertegenwoordigers vanuit de hulpverlening, erfbetreders en boeren kunnen we een juiste aanpak kiezen die ervoor zorgt dat er meer bekendheid wordt gegeven aan dit probleem, dat de drempel verlaagd wordt om hulp te vragen, en dat duidelijk is waar boeren en/of erfbetreders terecht kunnen met hun hulpvraag of signalering van problemen.

 Verkenning starten eerste kwartaal 2022 en vervolgens doorlopend proces

7. Ondernijning

Door het verstrekken van informatie over dit thema kan preventief gehandeld worden. Het gaat erom in te spelen op vragen als: Hoe verhuur ik op een veilige manier mijn pand? Hoe herken ik criminele activiteiten? Waar moet ik mij melden als ik een vermoeden heb van oneigenlijk gebruik? Gemeente Hellendoorn gaat samen met politie, gemeenten Rijssen-Holten, gemeente Wierden, het Platform Veilig Ondernemen Oost-Nederland en het Regionale Informatie- en Expertise Centrum Oost Nederland aan de slag met het keurmerk Veilig Buitengebied, via een publiek-private aanpak.

 Eerste kwartaal 2022 tot vierde kwartaal 2024
Informatie verstrekking en uitvoering geven aan Keurmerk Veilig Buitengebied

8. Boer burger verbinding

Het project Salland Boert en Eet Bewust (SBEEB) wordt reeds door gemeente Hellendoorn ondersteund met een jaarlijkse subsidie van €2.500,- voor 2021-2023. Het doel van 'Salland Boert en Eet Bewust' is om voedselproducenten en -consumenten dichterbij elkaar te brengen. Boeren hebben ruimte nodig om te kunnen blijven ondernemen. Daarom is het belangrijk dat boeren gehoord maar zeker ook gewaardeerd worden door burgers. Betere en intensievere contacten tussen boer en burger moeten leiden tot (meer) wederzijds begrip en waardering. Dat werkt naar twee kanten. De burger krijgt een beter beeld van de agrarische sector, door het eerlijke verhaal van de boer. De boer zelf begrijpt beter wat burgers belangrijk vinden.

In samenwerking met LTO is SBEEB begonnen met een verkenning van mogelijkheden voor het uitrollen van dit project naar Twente. Naar verwachting zal medio 2022 bekend zijn of dit mogelijk is.

 Tweede kwartaal 2022 tot tweede kwartaal 2023
doorstart Twente

9. Keukentafelgesprekken

We gaan maandelijks keukentafelgesprekken organiseren met agrarisch ondernemers, wethouder en beleidsmedewerker. Doel is zowel ambtelijk als bestuurlijk verbinding te houden met de sector, door een laagdrempelig en persoonlijk contact. Het is belangrijk dat boeren zich gehoord en gesteund voelen. Het uit eerste hand ontvangen van knelpunten, inzichten en de toekomstvisie van agrarisch ondernemers is heel waardevol voor het vervolg van het in gang gezette beleid.

De eerste keukentafelgesprekken zijn reeds gehouden. Er bestaat vanuit de sector voldoende animo om deze keukentafelgesprekken voor langere tijd voort te blijven zetten.

 Derde kwartaal 2021 start doorlopende keukentafelgesprekken

10. Veegplan agrarische bestemmingen

We gaan agrarische bestemmingen die niet meer als zodanig in gebruik zijn in kaart brengen. Vervolgens kunnen die meegenomen worden in een veegplan, waardoor kosten voor eigenaren bespaard worden. Bovendien ontstaan mogelijkheden voor nieuwe ontwikkelingen wanneer oude leegstaande schuren gesloopt worden.

 Dit veegplan wordt najaar 2021 voorbereid.

11. Wonen

Om een kloof tussen (nieuwe) burgers en boeren in het buitengebied te voorkomen is het belangrijk om (nieuwe) burgers te informeren over het zo gekoesterde 'noaberschap'. Wat is het precies en hoe wordt daar in onze gemeente (lees: het buitengebied) uiting aan gegeven? Gezocht moet worden naar een juiste verwelkomende toon, zonder beleid te zijn.

 Eerste kwartaal 2023

6.2 Natuur en biodiversiteit

Waar staan we nu?

Pilot bermmaaisel als bodemverbeteraar

In het bermbeheerplan 2021 wordt het ecologische bermbeheer beschreven waarmee de gemeente in 2021 is gestart. Onderdeel daarvan is dat het maaisel dat afgevoerd wordt, na compostering als bodemverbeteraar opgebracht wordt op landbouwgrond. Hierdoor verbetert zowel de structuur van de bodem als de bodembiodiversiteit. Voorwaarde is dat het maaisel schoon is en onverdacht op ongewenste soorten, bepaalde bacteriegroei en zwerfafval. Via een loonwerker wordt het gecomposteerde maaisel verspreid binnen de daarvoor aangegeven gebieden. Wanneer de pilot succesvol blijkt en gemeente Hellendoorn het ecologische bermbeheer gaat voortzetten kunnen nieuwe agrariërs in de toekomst aansluiten.

Jacobskruiskruid is een plant die ook in gedroogde vorm giftig is voor vee. Het gif tast de lever aan en kan tot de dood leiden. De opmars die het Jacobskruiskruid de laatste jaren maakt, is dan ook een doorn in het oog van boeren en kan tot economische schade leiden. Wanneer veel Jacobskruiskruid op één locatie wordt gesignaleerd, kan iedereen hiervan melding maken en zullen grote concentraties Jacobskruiskruid gemaaid en afgevoerd worden.

Biodiversiteit in de landbouw

Binnen onze gemeente zijn er verschillende boeren die zich inzetten voor het vergroten van de biodiversiteit en die natuur- en weidevogelbeheer toepassen. Een aantal boeren neemt deel aan keurmerk programma 'On the way to Planet Proof', waarbij zij maatregelen treffen die hun milieu-impact verlaagt en het welzijn en gezondheid van de dieren verhoogt. Er worden eisen gesteld op het gebied van energie en klimaat, biodiversiteit en landschap, en welzijn en gezondheid. Daarvoor ontvangen zij een hogere prijs voor hun product.

Dit jaar is in Haarle een akkerrandenproject gestart, waarbij gemeente Hellendoorn een kleine vergoeding voor de opbrengstenderving aan deelnemende boeren verstrekt heeft. In 2022 willen we dit project een vervolg geven. Boeren nemen veelal deel aan akkerrandenprojecten om de sector op een positieve manier onder de aandacht te brengen bij het publiek, het landschap te verrijken en om bij te dragen aan de biodiversiteit.

Provincie Overijssel stelt diverse subsidies beschikbaar ter bevordering van de natuur en biodiversiteit. Ook agrarische ondernemers kunnen hier hun voordeel mee doen.

Ambitieplan Nationaal Park Sallandse Heuvelrug & Twents Reggedal

Het NP SH & TR stelt zich tot doel het nationaal park uit te breiden in omvang, waarbij kansen gecreëerd worden voor omwonenden en diverse sectoren zoals, recreatie en toerisme, Retail maar ook voor de agrarische sector. Er wordt gewerkt met een integrale aanpak, waarbij gemeenten terrein behorende organisaties zoals natuurmonumenten, waterschappen, LTO e.a. betrokken zijn om vanuit een gelijkwaardige samenwerking kansen te creëren. Vanuit het contact met agrarische ondernemers blijkt dat er veel wantrouwen heerst met betrekking tot terrein behorende organisaties en het ambitieplan NPSH&TR. Men is bang voor grotere beperkingen op de bedrijfsvoering en daarmee het toekomstperspectief van boeren in (de omgeving van) het gebied. Op dit moment ontbreekt het aan een duidelijk, meer jaren verdienmodel voor ecologische diensten.

Waar willen we naartoe?

GLB

Het nieuwe Europees gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) dat in 2023 ingaat, zal zich meer gaan richten op ecosystemendiensten, om uitdagingen rondom milieu, klimaat en natuur het hoofd te bieden. Rijksoverheid en provincies werken de ideeën voor het nieuwe GLB uit in het Nationaal Strategisch Plan (NSP). Dit gaat stap voor stap. Ze doen dit samen met bijvoorbeeld collectieven en agrariërs. Met pilots testen agrariërs de ideeën in de praktijk. De ervaringen en kennis worden gedeeld in webinars.

Waar staan we over vijf jaar?

Als gemeente zijn we niet 'in the lead' als het gaat om Europees en landelijk landbouwbeleid. Echter, door verbinding te zoeken met stakeholders kunnen we wel bijdragen aan het bouwen aan nieuwe verdienmodellen voor de agrarische sector, zodat agrarisch ondernemers weer kunnen gaan bouwen aan een toekomstperspectief. Door een voorbeeld te nemen aan de verbindende werkwijze die in Salland gekozen is, kunnen we ook in (West)Twente synergie bereiken.

Acties

Onderstaande actiepunten staan in volgorde van prioritering:

1. Duidelijke communicatie over het Ambitieplan NP SH & TR richting agrariërs, via informatiebijeenkomsten voor agrariërs.
 Vierde kwartaal 2021
2. Bekendheid geven aan subsidie Iedereen een boom, kleinschalige aanplant Provincie Overijssel.
 Vierde kwartaal 2021
3. Bekendheid geven aan subsidie verbetering aandachts-oorten 4.0 Provincie Overijssel
 Vierde kwartaal 2021
4. Aanhaken bij het akkerrandenproject van de projectgroep binnen het Ambitieplan NP SH & TR, waarbij alle gemeenten in dit gebied eenzelfde akkerrandenbeleid voeren. Samen met alle gemeenten uit het gebied en stakeholders zoeken naar middelen om meerjaren akkerrandprojecten uit te rollen. Tevens starten met bekendheid geven aan het project door uitdelen van proefzakjes zaden aan boeren.
 Vierde kwartaal 2021

- Inspiratiebijeenkomsten organiseren, waarbij praktijkvoorbeelden getoond worden waar natuur inclusief boeren wel lonend is.

 Eerste kwartaal 2023

- Verkennen van de mogelijkheid om ecologische diensten als verdienmodel te ontwikkelen, door een integrale gebiedsgerichte aanpak, waarbij het ambitieplan NP SH & TR een kapstok biedt. Dit proces zal gestart moeten worden met het vinden van een groep enthousiaste boeren, organisaties, gemeenten, terrein beherende organisaties, Provincie en andere stakeholders.

 Tweede kwartaal 2022 proces starten

6.3 Klimaatadaptatie en water

Waar staat we nu?

Waterbeschikbaarheid is belangrijk voor de agrarische sector. Droogte veroorzaakt gewasschade en inkomstenderving. Anderzijds zorgt te veel water voor een slechte begaanbaarheid van het land en daarmee de bewerkbaarheid. Een goede balans vinden is belangrijk.

Waar willen we naartoe?

Water is een verbindend thema. Waterbeschikbaarheid is belangrijk voor de landbouw, maar ook voor de natuur. Het thema water kan natuurorganisaties en de agrarische sector dicht bij elkaar brengen en daar kan een start gemaakt worden met het herstellen van vertrouwen. Door het werken aan waterbeschikbaarheid kunnen ook andere maatschappelijke thema's zoals klimaatadaptatie, biodiversiteit, landschap- en natuurbeheer worden bevorderd. Het biedt mogelijkheden voor een toekomstbestendig watersysteem, bewust bodemgebruik en het ontwikkelen van ecosysteemdiensten, waarbij de focus ligt op de lange termijn verdienmodellen. We gaan verkennen welke boeren bereid zijn om mee te denken. Wanneer het pilotproject proeftuinen toekomstig waterbeheer vanuit het ambitieplan NP SH & TR succesvol blijkt, onderzoeken we of uitrollen naar gemeente Hellendoorn haalbaar is.

Waar staan we over vijf jaar?

Door aan te haken bij de proeftuinen toekomstig waterbeheer vanuit het NPSH&TR, waarbij samenwerking wordt gezocht met alle stakeholders, ontstaat synergie, waardoor gewerkt wordt aan lange termijn verdienmodellen voor de agrarische sector en wordt gelijktijdig gewerkt aan de hierboven genoemde maatschappelijke opgaven.

Acties:

- Verkenning starten, welke boeren willen meedenken over dit thema?
 Tweede kwartaal 2022
- Verkenning uitrollen pilotproject proeftuinen toekomstig waterbeheer gemeente Hellendoorn
 Eerste kwartaal 2023

6.4 Duurzame energie

Waar staan we nu?

Gemeente Hellendoorn heeft in 2019 haar ambities voor het opwekken van duurzame energie vastgesteld. Van 2019 tot begin 2021 zijn in acht gebieden werkgroepen aan de slag gegaan om invulling te geven aan deze ambities. Voor deze werkgroepen is het Hellendoorns Energiewerkboek vormgegeven.

Dit energiewerkboek beschrijft de verschillende rollen en verantwoordelijkheden van de spelers binnen onze gemeentelijke grootschalige energieopgave en is geschreven als kader voor toekomstige initiatieven en energieprojecten binnen onze gemeente. Het geeft betrokkenen handvatten bij het realiseren van energieprojecten, namelijk voor het invullen én voor de borging van onze ambitie van minimaal 50% Lokaal Eigendom en waar mogelijk voor het versterken van onze ruimtelijke kwaliteit. Dit werkboek is bedoeld als aanvullende uitwerking van ons bestaande energiebeleid.

Er zijn al boeren die zelfvoorzienend zijn in hun energiebehoefte, door zonnepanelen op bedrijfsgebouwen. Andere boeren echter, zijn terughoudend door verschillende oorzaken, zoals het niet kunnen leveren aan het net, angst voor onrust bij de dieren in de stal (lekstroom), de hoge investering in relatie tot de rendabiliteit en moeilijkheden met verzekering tegen brand. Onder agrariërs ontstaat steeds meer enthousiasme over het opwekken van windenergie. Enerzijds voor hun eigen energiebehoefte, anderzijds als verdienmodel. De agrarische sector staat in zijn algemeenheid negatief tegenover zonnepanelen op (goede) landbouwgrond.

Waar willen we naartoe?

Zonnepanelen op goede landbouwgrond staat laag op de energieladder. Zonnepanelen op bedrijfsgebouwen zijn ook niet altijd mogelijk, wegens de aanwezigheid van asbest, ongunstige ligging of een constructie die de zonnepanelen niet kan dragen. Een alternatief vormt zon op (achter)erf, bijvoorbeeld op oude kuilplaten. Ook boerderijmolens met een ashoogte van 25 m kunnen een mogelijkheid bieden

voor het opwekken van duurzame energie voor eigen gebruik. Toch zien boeren in de praktijk dat de rendabiliteit van molens van 25m in ons gebied niet voldoende is door het ontbreken van voldoende wind. Boerderijmolens van 35 m worden wel als rendabel gezien. Als gemeente willen we een toekomstig pilotproject ondersteunen in de vorm van een energiepositief erf. Bij wijze van proef willen we een boerderijmolen van 35 meter toestaan in combinatie met zonne-energie op dak en/ of achtererf. Hierbij wordt in overleg met boeren en belangenorganisaties een passende locatie gezocht.

Door bekendheid te geven aan de Provinciale stimuleringsregeling asbestsanering kan een natuurlijk moment gevonden worden voor boeren om na asbestsanering ook zonnepanelen te plaatsen op hun daken.

Waar staan we over vijf jaar?

Waar mogelijk hebben we de drempel verlaagd voor het opwekken van wind- en zonenergie door gebruik te maken van een binnenplanse afwijking op het bestemmingsplan buitengebied voor het plaatsen van boerderijmolens met 25m ashoogte. Deze binnenplanse afwijking is meegenomen in het eerder genoemde veegplan buitengebied. Er is een pilotproject energiepositief erf gerealiseerd, door combinatie van zon op dak- en achtererf en een windmolen van 35m ashoogte.

Acties

- Informatie verstrekken provinciale subsidie asbestsanering vierde kwartaal 2021
 Vierde kwartaal 2021
- Voorlichtingsbijeenkomst BoerKracht Haarle ter inspiratie voor alle Hellendoornse boeren
 Derde kwartaal 2022
- Mogelijkheid bieden om met een afwijking op het bestemmingsplan boerderijmolens te plaatsen tot 25 m, dat meegenomen wordt in het veegplan
 Vierde kwartaal 2022
- Vorbereiding treffen voor het opzetten van een energiepositief erf, waarbij energiewerkgroepen en omwonenden worden betrokken bij de mogelijkheid boerderijmolens van 35 m hoogte te plaatsen.
- Vorbereidingen starten energie positief erf
 Tweede kwartaal 2023

6.5 Stikstof

Waar staan we nu?

De gebiedsgerichte aanpak vanuit de Provincie wordt ambtelijk en bestuurlijk gevolgd. Op het moment van schrijven van dit document heerst er nog veel onduidelijkheid over concretisering en uitvoering van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering. De Natura2000-gebieden, Boetelerveld, Wierdenseveld en Sallandse Heuvelrug zullen van invloed zijn op de bedrijfsvoering en het toekomstperspectief van de agrarische ondernemers in de omgeving van deze gebieden. Hoe deze invloed er precies uit zal komen te zien is op dit moment niet duidelijk.

Waar willen we naartoe?

Concretisering van de uitvoering van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering, zodat duidelijk wordt hoe groot de impact op onze gemeentelijke agrarische sector is. Dit is afhankelijk van landelijke en provinciale politiek. Op het moment dat de wet geconcretiseerd is, zal ook duidelijk zijn welke acties nodig zijn om onze agrarische sector zo goed mogelijk te ondersteunen en faciliteren, binnen de kaders die ons als gemeente daarvoor gesteld worden. Goede informatievoorziening richting de sector is hierbij essentieel. Met de kennis van nu proberen we integraal in te zetten op het ontwikkelen van verdienmodellen voor ecologische diensten. Door deze ecologische diensten wordt ook gewerkt aan het verminderen van de stikstofdepositie. Verbindingen leggen, zowel binnen als buiten de sector zijn belangrijk in de zoektocht naar lokale gemeentelijke (stikstof)kringlopen.

Waar staan we over vijf jaar?

Er is duidelijke informatievoorziening en communicatie over dit thema richting de agrarische sector. Binnen de kaders die gesteld worden, ondersteunt de gemeente Hellendoorn de sector. Daar waar de kaders het toelaten, ontstaan verbindingen en samenwerkingen om (stikstof)kringlopen te sluiten.

Acties

- Wanneer duidelijkheid heerst over de uitvoering van Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering zo spoedig mogelijk informatie verstrekking aan alle agrarische ondernemers. Vierde kwartaal 2021
- Ondersteuning bieden aan agrarische ondernemers passend binnen de dan bekende kaders. Vierde kwartaal 2021

6.6 Boer burger verbinding, korte ketens en toerisme

Waar staan we nu?

Boeren ondervinden steeds meer last van negatieve aandacht in de (landelijke) media. Toch zien we een steeds toenemende interesse in de herkomst van ons voedsel. Een klein aantal boeren verkoopt zijn producten aan huis. Dit geringe aantal komt voornamelijk door praktische bezwaren en te weinig vertrouwen in rendabiliteit ten opzichte van de tijdsinvestering. Onzekerheid over een stabiele afzet is ook een grote drempel.

Een activiteit voortkomend uit het Ambitieplan NP SH & TR is het inrichten van meerdere start- en parkinformatie punten. Voor boeren biedt dit een mogelijkheid om startlocatie te worden voor allerlei activiteiten.

Op 14 oktober 2021 is het provinciaal convenant Eten uit de regio Overijssel, Korte Ketens getekend door wethouder Jelle Beintema. De provincie zet met haar Agrofoodprogramma in op de consumptie van meer lokaal voedsel.

Het eerder genoemde Salland Boert en Eet Bewust (paragraaf 5.1) biedt ook mogelijkheden om lokaal geproduceerd voedsel te promoten en bezoekers, toeristen etc. te informeren over de manier waarop lokaal voedsel geproduceerd wordt.

Boeren hebben zorgen over een juist beeld van de sector in het onderwijs.

Waar willen we naar toe?

Voedsel dat geproduceerd is in de regio speelt in op een toenemende consumentenbehoefte aan lokaal voedsel en draagt bij aan een meer regionale gesloten kringloop. Daarnaast levert het een bijdrage aan mogelijke verdienmodellen. Provincie en gemeente Hellendoorn willen hierin een voorbeeldrol vervullen.

We willen het onderwijs en de agrarische sector meer met elkaar verbinden, zodat bewustwording al van jongs af aan gestimuleerd wordt. SBEEB rolt haar diensten uit naar Twente. Vanuit het NP SH & TR kunnen boeren beter gebruik maken van de toeristische ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld in het voorzien in een toeristisch startpunt.

Waar staan we over vijf jaar?

Salland Boert en Eet Bewust is uitgerold naar Twente en voorziet in de behoefte boer en burger bij elkaar te brengen. De agrarische sector stelt zich open voor het (basis)onderwijs, door bijvoorbeeld klassenontvangsten en educatieve programma's over de productie van gezond voedsel. De agrarische en toeristische sector zijn d.m.v. het ambitieplan NP SH & TR meer verbonden en boeren profiteren mee van de bezoekersstroom.

Acties:

- SBEEB doorstart Twente start tweede kwartaal 2022
📅 *afgerond vierde kwartaal 2023*
- Uitrollen Agrofoodprogramma
📅 *tweede kwartaal 2022*
- Agrarische sector en (basis)onderwijs verbinden
📅 *eerste kwartaal 2023*

7 Tijdlijn actieplan

		Q4 2021	Q1 2022	Q2 2022	Q3 2022	Q4 2022	Q1 2023	Q2 2023	Q3 2023	Q4 2023	Q1 2024	Q2 2024	Q3 2024	Q4 2024	Q1 2025	Q2 2025	Q3 2025	Q4 2025	Q1 2026	Q2 2026	Q3 2026	Q4 2026	
Acties																							
6.1	Bestuurlijke inzet erfcoaches																						
	Buurtchapbijeekomsten en plus groep																						
	Netwerklunch Week van de ondernemer																						
	Verdienmodel NPSH&TR ecologische diensten en lokale kringlopen (doorlopend)																						
	Nieuwsbrief (doorlopend)																						
	Sociale emotionele ondersteuning (doorlopend proces)																						
	Ondermijning, keurmerk Veilig buitengebied																						
	Salland Boert en Eet Bewust doorstart Twente																						
	Keukentafelgesprekken (doorlopend)																						
	Veegplan oude agrarische bestemmingen																						
	Informeren 'noaberschap'																						
6.2	Informatiebijeekomsten NPSH&TR																						
	Informatie verstrekking subsidie ledereen een boom																						
	Informatie verstrekking Subsidie verbetering aandachtsoorten 4.0 Provincie Overijssel																						
	Akkerrandenproject NPSH&TR																						
	Inspiratiebijeekomsten natuurinclusief boeren																						
	Verdienmodel NPSH&TR ecologische diensten en lokale kringlopen (doorlopend)																						
6.3	Verkenning starten, boeren die thema water willen oppakken																						
	Verkenning Pilotproject Toekomstbestendig Waterbeheer NPSH&TR																						
6.4	Informatieverstrekking subsidie asbestsandering																						
	Informatiebijeekomst duurzame energie i.s.m. BoerKracht																						
	Informatieverstrekking 'vergunningvrije' boerderijmolens																						
	Locatie pilotproject energiepositief erf en uitrollen pilotproject																						
6.5	Informatieverstrekking uitvoering Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering																						
	Ondersteuning bieden aan de sector betreft thema stikstof (doorlopend)																						
6.6	Salland Boert en Eet Bewust doorstart Twente																						
	Uitrollen Agrofood programma																						
	Agrarische sector en onderwijs verbinden																						

8 Financiering

Voor 2021 en 2022 is de beleidsmedewerker agrarische zaken aangesteld om dit actieplan uit te voeren. Er is een structureel werkbudget begroot van €20.000,- per jaar.

8.1 Risicoparagraaf

8.1.1 Stikstof

Dit actieplan is geschreven in de herfst van 2021, midden in de kabinetsformatie. Om die reden is het nog onbekend welke instrumenten worden ingezet voor de uitvoering van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering. Hoewel er veel onduidelijkheid heerst zullen deze instrumenten van zeer grote invloed zijn op de agrarische sector en de beoogde transitie. De gemeentelijke ambtelijke ondersteuning is daarmee sterk afhankelijk van de uitvoering van het toekomstig landelijk beleid. Naar verwachting zal de behoefte aan ondersteuning van de sector toenemen. Te denken valt aan vergunningverlening, ruimtelijke ordening, grondzaken, communicatie, sociaal- maatschappelijk en agrarisch beleid etc.

Impact op de gemeentelijke agrarische sector: zeer groot
Impact op het ambtelijk apparaat: zeer groot
Waarschijnlijkheid: zeer groot

8.1.2 Erfcoaches

In de Perspectiefnota Overijssel is opgenomen dat het project "Toekomst gerichte erven", van waaruit de erfcoaches werkzaam zijn voor 2022 en 2023 wordt voortgezet, maar met een verlaging van het budget en daarmee een verlaging van ureninzet van de erfcoaches. Van de originele 2 mln. voor twee jaar staat provinciaal nu voor 2022 €750.000,- en 2023 €375.000,- gereserveerd. 2024 en 2025 waren niet gebudgetteerd. Doordat alle deelnemende gemeenten de meerwaarde zien van de erfcoaches, juist in deze tijd van de aankomende transitie in de landbouw, wordt nu gezocht naar aanvullende budgetten voor de periode 2022-2025. De verwachting is dat nu ook van gemeenten extra financiële middelen wordt gevraagd.

De erfcoaches en beleidsmedewerker agrarische zaken werken goed samen. De goede concrete ondersteuning van boeren zorgt voor een belangrijke meerwaarde. Wanneer de erfcoaches minder uren beschikbaar krijgen, zal deze ondersteuning gedeeltelijk wegvallen en dus meer ambtelijke inzet vragen om de beoogde transitie van de agrarische sector te ondersteunen.

Impact op de gemeentelijke agrarische sector: groot
Impact op ambtelijk apparaat: gemiddeld
Waarschijnlijkheid: zeer groot

8.1.3 Agrarische zaken

De beleidsmedewerker agrarische zaken is gebudgetteerd tot april 2023. De transitie van de landbouw staat op het punt van start te gaan. De komende jaren zal de sector stukje bij beetje op een andere manier vormgegeven worden, mede door toedoen van landelijk beleid. Het is onbekend hoe dat er exact uit gaat zien, maar dat dit veel tijd en inzet kost, is wel duidelijk. Vanuit de gemeente Hellendoorn zal deze inzet wegvallen, wanneer niet meer jaren begroot gaan worden op de inzet voor agrarische zaken.

Impact op de gemeentelijke agrarische sector: gemiddeld
Impact op ambtelijk apparaat: zeer groot
Waarschijnlijkheid: zeer groot

